

VN/27997/2023

VN/27997/2023

Kansallinen ruokastrategia – lausunto

3.1. Kannattavuus ja reiluus

Pienet yritykset toimivat kotimaisilla markkinoilla ja pienemmillä resursseilla, joten kasvun edellytykset ovat tiukemmassa, siksi niillä tällä hetkellä 40-50 % ruokasektorin liikevaihdosta. Pienemmillä yrityksillä on tyypillisempää myydä jalostomattomaa tuotetta eteenpäin, jolloin arvonlisäys on pienempää. Tätä pitäisi ratkoa. Jos strateginen tavoite on kasvattaa liikevaihtoa alalle, niin paitsi vienti, myös tuotteiden jalostaminen on erittäin tärkeää. Esim. jalostamattomien viljan myyminen ulkomaille tuottaa vain vähän lisäarvoa ketjuun. Miten sitten tuotteiden jalostamista voisi poliittiselta taholta ns. helpottaa tai mahdollistaa? Esim. tuet tuotantoon uusiville laitoksille, jatkojalostavien yritysten jatkamismahdollisuuksien huomioiminen, kouluttaminen, Ruokaviraston neuvonta laitosten suunnitteluun (jotta laitos on toimiva, valvontojen kannalta yksinkertainen ja selkeä sekä investointina itsensä takaisinmaksava). On kuitenkin huomattava, että elintarvikkeiden jalostaminen lisää yrityksen riskiä, kun siihen käytetään työvoimaa, energiaa ja aikaa valmistamiseen, joten tietysti tuotteen hinta nousee ja yrityksen osuus tuotteen hinnasta kasvaa. On toisaalta huomattava, että elintarvikeala on matalakatteista, koska elintarvikkeiden hintoja kuluttaja seuraa tarkasti, sillä se on hyvin konkreettisesti seurattavissa ja säästettävissä (toisin kuin esim. vakuutus- ja vuokramaksut, joista säästäminen on haasteellisempaa).

Suomalaista ruokakulttuuria kannattaa tehdä tutuksi ulkomaille, samoin puhtaat raaka-aineet ja tautivalvonta tehdä tutuksi niin ulkomailla kuin Suomessa, jotta kuluttajat ymmärtävät, että ruokapaketin hinnassa on näitä näkymättömiä kuluja. Tätä tekemällä tutuksi saadaan perustetta sille, miksi valita suomalainen elintarvike. Saadaan tarvitsemamme lisäarvo tuotteelle.

Haasteena jatkojalostuksessa on se, että laitetoimittajat ovat hyvin usein ulkomailta. Olisiko tässä kotimaiselle konepajaosaamiselle haastetta ratkottavaksi?

3.1.1 arvonlisä

3.1.2. ruokavienti

Suunnitelmana hyvä, mutta suomalainen ruokakulttuuri on tuntemattomampaa ulkomailla. Lisäksi oma tuotanto ei monelta osalta ole ylimenevää (esim. nauta juuri riittää kotimaan kysyntään). Ja laitetoimittajia ei ole montaa Suomessa, laitteet ovat tyypillisesti eurooppalaisia. Ruotsin esimerkki osoittaa, että omavaraisuuden laskiessa sitä on vaikea saada aiemmalle tasolle, joten siksi omavaraisuudesta kannattaa pitää kiinni.

Oletettavasti parhaiten vientiin soveltuvia tuotteita voisi tulla panimopuolelta, sillä niitä tunnetaan ulkomaillakin. Myös makeiset voisivat olla vientiä ajatellen oivallisia, koska ne ovat arjen luksusta, jota ostetaan vaikka ajat olisivat huonommat ja ne ovat toimitusvarmoja. Jos vientiin lähdetään tuotetta tekemään, sitä on sitten oltava, kun

kysytään, siksi ehdottoman tärkeä on toimitusvarmuus. Myös kohdemaan makumieltymykset on tunnettava. Tietävästi hallinto teki kovasti töitä mahdollistaakseen sianlihan vientiä Aasiaan, joten tätä ruokadiplomatiapuolta on hyvä tässä strategiassa huomioida.

3.1.4 Tuotantoeläimet

Tuotantoeläinten terveyden seurannan osalta Ruokavirasto tekee kovasti töitä vierasainevalvoinnoillaan ja muilla tautiseurannoilla. Hallinto asettaa perusvaatimukset olosuhteille, joten ala on säädeltyä. Tuottajat ovat vaatimuksista koulutuksen ja valvonnan takia selvillä. Tätä työmäärää pitää tehdä tutuksi kuluttajille, jotta siitä oltaisiin tietoisia. Ja on huomioitava, että Suomessa käytännöt, joita ulkomailla tehdään, esimerkiksi sikojen saparoiden tyypistykset, eivät ole mahdollisia ja naudan voi nupouttaa vain eläinlääkäri. Nämä ovat tuottajilla lisäpanoksia ulkomaiseen tuotantoon verrattuna, mutta tavalliselle kuluttajalle silti hyvin vierasta asiaa. Erikokoisten tilojen toiminta pitää turvata, sillä suuret eläintilat ovat eläintautien kannalta riski, vaikka tiloilla eläintautiriskiä pyritään minimoimaan. Koska, jos alueelle tulee siirtorajoitus (esimerkiksi ASF), niin suuri määrä eläimiä on ”lukkojen takana” tai esim. rehuerän pilaantumisen haittavaikutus kertaantuu.

Myös eläintautitilanteen seuraaminen on täällä tarkkaa ja se pitäisi hyödyntää voimavaraksi, ei rasitteeksi ketjuun. Toimijoiden tekemät eläinrekisteri ilmoitukset tulee olla maksuttomia, toimijat pitävät viranomaisrekisteriä ajantasalla ja Ruokavirasto perii toimijoilta ilmoitusmaksuja. Näin ei tulisi olla. Nykyinen tilanne, jossa ruoan hintaa seurataan tarkkaan, ajaa valitettavasti siihen, että muutkin seikat vaikuttavat ostopäätökseen.

Valtioveloista eläinvientiä ei tulisi tukea siksi, koska jos ulkomailla kasvatetaan eläinlaumoja, niin myöhemmin se voi tuoda tuonnin myötä hintapainetta ja jatkojalostajien kotimaisen lihankysynnän laskua. Lisäksi entä jos kohdemaassa todetaankin eläintauti? Ja jos viennin varaan on laskettu, niin silloin on järjestelmä jumissa. Ja kolmanneksi, EU:n Pellolta pöytään -strategia on tukea lyhyitä teurasmatkoja ja vähentää eloeläinten kuljettamista. Enemmän sitten kotimaista eloeläinkauppaa pitäisi saada virkistymään, sillä tyypillisesti jalostuseläimet ovat arvokkaampia.

3.1.5. Data

Tuo datan jaettavuus ketjussa on siitä haasteellinen, koska siinä on lisäkuluja alustan kehittämisen suhteen. Alustojen kehittäminen ei saa mennä ainoastaan suurien datajättien työksi. Mikäli dataa tarvitaan viranomaisasiointiin, olisi se huomioitava, että alusta on toimiva, kapasiteetti riittää ja se on käyttäjäystävällinen. Ja koska alusta on ns. välttämättömään tarpeeseen, olisi huomioitava se, että kustannus toimijalle EI saa muodostua kohtuuttomaksi, sillä tällainen taustalla tapahtuva toiminta on hankalasti siirrettävissä tuotteen loppuhintaan.

3.2.1. Riskienhallinta

Erikokoisien tuotantolaitoksien ja hajautettu tuotanto on Suomen etu. Myös pienempi tuotanto on tärkeää, sillä alueellisesti se työllistää ja tuo toimitusvarmuutta alueelle. Hajautettu tuotanto estää sitä, että yksittäiset iskut (voivat olla ihan vain häiriöitä

ohjelmistossa) romahduttavat koko tuotannon. Tästä syystä esimerkiksi valvontamaksujen ja hyväksymisien perusmaksujen suuret korottamiset ovat huoltovarmuuden kannalta haasteellisia, sillä ne ajavat tuotantoa keskitetyimmäksi. Pienien yritysten on hankalampi saada niitä korotuksia siirrettyä tuotteidensa hintoihin. Toki isoja laitoksia tarvitaan, sillä niistä saadaan suuria erinä toimitettavaksi kuluttajille ja niillä on kansantaloudellista merkitystä, mutta pelkästään niiden toiminnan varaan laskeminen on tuotantoketjullisesti riski. Ja entä jos iso yritys joutuu taloudellisiin haasteisiin?

Tuottajien kannustaminen siihen, että sään ääri-ilmiöihin varustaudutaan, on tärkeää. Suomessa vesi on laadukasta ja pohjavesistä pidetään huolta. Tilojen varustautuminen on tärkeää ja esim. varustautumiskoulutukset merkittäviä. Myös se, että tuottaja / toimija voi pitää lomaa, ja siten tuettaisiin toimijoiden jaksamista, olisi tärkeä asia.

Kotieläimillä on huoltovarmuuden kannalta oma roolinsa, sillä lanta on kuitenkin pelloille tarpeellista Suomen maaperässä ja lisäksi keinolannoitteen raaka-aineet ovat tuontitavaraa. Vaikka märehitjiä pidetään ongelmallisena, niillä on nurmen käyttämisen vuoksi merkitystä, ja nurmirehua märehitjät kuluttavat Suomessa pääsääntöisenä ravintonaan. Koska Suomen kesä on kuitenkin lyhyt, niin kasvivalikoima, jota viljellä, on rajallinen ja siinä on nurmikasvien merkitys, sillä niiden viljelyllä saadaan hajautettua viljelyriskiä. Ja erikokoisten tilojen toimintaedellytysten turvaaminen tukee huoltovarmuutta, sillä se tasaa myös viljelyn intensiteettiä ja siten tasaa ympäristövaikutuksia, vaikka ylätasolta nähtyvä voi vaikuttaa, että pelkästään isot tilat ovat kansantaloudellisesti merkittäviä.

5. muuta kommentoitavaa

Strategia pitää sisällään hyvää tarkoitusta huoltovarmuuden turvaamisen, varautumisen ja innovaatioiden hyödyntämisen osalta. Kuitenkin, strategia vaikuttaa toisaalta laskevan hyvin paljon sääntelyn varaan, vaikka valtion rooli kehitettävissä valmiuksissa on ”hallinnon rooli aktiiviseksi mahdollistajaksi”. Ja jos strategia tuottaa suuresti sääntelyä, niin alkutuotannosta ja toimijoilta sen rahoittaminen ei ole realismia, sillä taloudellista puskuria on hyvin rajallisesti. Entä Suomen kilpailullinen asema, jos tuontaketjuun tulee enemmän kuluja kuin ympäröivässä markkinaympäristössä? Myös se on huomioitava, että elintarviketuotanto on pitkäjänteistä, ja siksi politiikan on oltava ennakoitavaa, jotta tuottajat voivat suunnitella tuotantoaan ja toiminnan rahoituksen järjestäminen olisi mahdollista.

Siksi hallinnon taholta tulevat valvontamaksut on myös oltava ennakoitavissa, sillä suuret korotukset tekevät tuotannosta epävakaampaa, lisäävät pankkien suunnalta rahoitusriskiä ja sillä heijastusvaikutuksia on koko tuotantoketjuun. Ja jos rahoituksen saaminen alalle esimerkiksi investoinneille hankaloituu, niin investointien peruuntumisen takia koko ketju sakkaa. Samalla koko tältä strategialta putoaisi pohja.

Suomen teurastamoyrittäjät ry.